

RAAP-NOTITIE 4942

Plangebied De Kade 5 en 7 in St. Nicolaasga

Gemeente De Friese Meren

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek
en verkennend veldonderzoek

Archeologisch Adviesbureau

6500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Johan Postma Vastgoed B.V.

Titel: Plangebied De Kade 5 en 7 in St. Nicolaasga, gemeente De Friese Meren; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: 7 november 2014

Auteur: *drs. B.I. van Hoof*

Projectcode: FMKA

Bestandsnaam: NO4942_FMKA.docx

Projectleider: drs. B.I. van Hoof

Projectmedewerker: E.J.M. van der Zwet

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 63773

Autorisatie: drs. J.Y. Huis in 't Veld

Bevoegde overheid: gemeente De Friese Meren

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2014

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente De Friese Meren
- *onderzoekskader*: omgevingsvergunningsaanvraag
- *datum veldonderzoek*: 28 oktober 2014
- *locatie*:
 - *ligging*: het plangebied ligt in St. Nicolaasga, ten zuiden van het centrum. Het wordt aan de noordzijde begrensd door de Oergong, aan de westzijde door de Kade en aan de zuid- en oostzijde door de Slotlaan.
 - *plaats*: St. Nicolaasga
 - *gemeente*: De Friese Meren
 - *provincie*: Fryslân
 - *oppervlakte plangebied*: circa 8400 m²
 - *kaartblad topografische kaart van Nederland, schaal 1:25.000*: 15F
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 178.880/548.305
- *afbakening onderzoekszone*: straal van 300 m rondom het plangebied
- *ARCHIS-vondstmeldingsnummer(s)*: niet van toepassing
- *ARCHIS-waarnemingsnummer(s)*: niet van toepassing
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 63773
- *documentatie*: de documentatie van het project wordt bij RAAP bewaard onder de projectcode FMKA en wordt binnen een termijn van twee jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

1.2 Aanleiding en doelstelling

Op de locatie van de voormalige bedrijven De Wolff en Postma wordt het terrein opnieuw ingericht. De hiermee gepaard gaande bodemingrepen zijn mogelijk bedreigend voor eventuele archeologische resten. Ten behoeve van de omgevingsvergunning is daarom op basis van de richtlijnen van de Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (FAMKE; <http://www.fryslan.nl/famke>) een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek uitgevoerd.

De doelstelling van het onderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein. Hiertoe is inzicht in de bodemopbouw en de gaafheid ervan van belang.

1.3 Onderzoeksvragen

1. Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?
2. Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
3. Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?

4. Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Archeologische perioden				
Tijdperk			Datering	
Recente tijd			1945	
Nieuwe tijd	C		1850	
	B		1650	
	A		1500	
Middeleeuwen	Laat B		1250	
	Laat A		1050	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd		900
		C: Karolingische tijd		725
		B: Merovingische tijd		525
		A: Volksverhuizingstijd		450
Romeinse tijd	Laat		270	
	Midden		70 na Chr.	
	Vroeg		15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat		250
		Midden		500
		Vroeg		800
	Bronstijd	Laat		1100
		Midden		1800
		Vroeg		2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat		2850
		Midden		4200
		Vroeg		4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat		6450
		Midden		8640
		Vroeg		9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat		12.500
		Jong B		16.000
		Jong A		35.000
		Midden		250.000
		Oud		

tabell. standaard! Archeologisch. BAAP. 2014.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Hiervoor worden verschillende bronnen gebuikt (zie literatuurlijst).

2.2 Geomorfologie en bodem

- *bodem volgens bodemkaart*: veldpodzol of haarpodzolgronden met leemarm en zwak lemig fijn zand (Heijink, 1975: codes Hn21 en cHn21)
- *geomorfologie* (ontleend aan ARCHIS2): bebouwing (code B). Direct ten zuiden van het plangebied bevindt zich een dekzandrug, al dan niet met een oud bouwlanddek (code 3K14). Verwacht wordt dat deze dekzandrug zich tot in het plangebied voortzet.

2.3 Archeologische gegevens

- *bekende archeologische vindplaatsen volgens het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS2) in een straal van 300 m rond het plangebied*: zie tabel 2

AMK-code	complextyp	datering	waarde
15111 - direct ten westen van de Kade	stad - het betreft de dorps-kern van St. Nicolaasga	Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd C	hoge archeologische waarde
waarnemingsnr.	complextyp	datering	opmerking
geen			
vondstmeldingsnr.	complextyp	datering	opmerking
geen			

Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

- *eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving volgens ARCHIS2*: zie tabel 3

meldingsnr.	resultaat/advies	opmerking
14471	er is geen vervolgonderzoek aanbevolen	circa 150 m ten oosten van het plangebied.
18931	de bodem is verstoord tot minstens in de BC-horizont. Er is geen vervolgonderzoek aanbevolen.	aansluitend ten noorden van het plangebied

Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

2.4 Historische situatie

Voor het onderzoek naar de historische situatie is gebruik gemaakt van historische kaarten, waaronder de Kadastrale Minuut en topografische kaarten die digitaal beschikbaar zijn (<http://watwaswaar.nl>).

- *historisch gebruik*: op een kaart uit het eind van de 17e eeuw (Schotanus à Sterringa, 1718) bevindt zich ter hoogte van St. Nicolaasga een kruising van wegen met langs de wegen lintbebouwing. Vanaf St. Nicolaasga loopt een pad richting het oosten naar een gebouw met de naam 't Slot. Het plangebied ligt ten oosten van St. Nicolaasga en ten noorden van het pad en is onbebouwd. Op de kadastrale minuut van omstreeks 1830 is de situatie hetzelfde. Op de kaart uit 1850 (Eekhoff, 1859) staat een vaart aangegeven, die vanaf St. Nicolaasga eerst richting het zuiden loopt en vervolgens met een haakse knik richting het oosten afbuigt. Het plangebied ligt ter hoogte van de knik in de vaart. De zuidzijde (Slotweg) en oostzijde (Kade) van het plangebied valt deels samen met de vaart. Het Slot en de daarbij horende toegangsweg liggen ten zuiden van deze vaart. Op de topografische kaart van 1909 staat ten oosten van St. Nicolaasga een spoorlijn aangegeven, die de genoemde vaart kruist. Ten noorden van de vaart bevindt zich een treinstation, dat zich ten oosten van het plangebied bevindt. Vanaf St. Nicolaasga loopt een nieuwe weg richting het station, ten noorden van het plangebied. Op de kaart uit 1932 staat langs deze weg een melkfabriek aangegeven. Het plangebied is dan echter nog steeds onbebouwd. Op de topografische kaarten uit 1952 en 1956 is deze situatie ongewijzigd. De topografische kaart uit 1974 toont een ander beeld. Van de spoorlijn resteert alleen nog de spoordijk. De vaart is deels gedempt en de bebouwing van St Nicolaasga heeft zich uitgebreid tot in het plangebied. Op de kaart uit 1986 staat de huidige bebouwing aangegeven.
- *consequentie voor de archeologie (verwachting, verstoringen, resten van historische bebouwing)*: de gedempte vaart heeft ter hoogte van de Slotweg en de Kade gelegen. Resten van deze vaart worden verwacht aan de zuid- en westzijde van het plangebied. Op basis van het kaartmateriaal wordt geconcludeerd dat de vaart tussen 1830 en 1850 zal zijn gegraven en tussen 1956 en 1974 deels is gedempt. De bebouwing binnen het plangebied dateert pas uit het laatste kwart van de 20e eeuw. Bij de bouw zal de bodem zijn verstoord. Of hierdoor eventuele archeologische resten zijn verdwenen kan echter niet op voorhand worden bepaald.

2.5 Huidige en toekomstige situatie

- *huidig gebruik*: het plangebied ligt binnen het bedrijventerrein Slotmolen. In het plangebied liggen twee bedrijfspanden, waarvan een deel recent gesloopt is. Rondom de bebouwing bevindt zich verharding en gazon.
- *toekomstig gebruik*: het terrein wordt opnieuw ingericht. De precieze invulling hiervan is niet bekend.
- *consequentie voor de archeologie (verstoring, methodiek veldonderzoek)*: het huidige gebruik heeft vermoedelijk geen invloed op de in het gebied verwachte archeologische resten. Het toekomstige gebruik daarentegen kan leiden tot verstoring van de eventueel aanwezige archeologische resten.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting/advies

- *gespecificeerde archeologische verwachting*: het plangebied ligt naar verwachting op een dekzandrug. Hiervoor geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen (bewoningssporen) vanaf de Steentijd. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld resten van nederzettingen, grafvelden of akkers. Vanwege het ontbreken van bebouwing binnen het plangebied op de kaart van Schotanis à Sterringa uit het eind van de 17e eeuw en de kadastrale minuut uit het begin van de 19e eeuw is het onwaarschijnlijk dat zich binnen het plangebied resten van middeleeuwse bebouwing bevinden. Gezien de ligging direct ten westen van de oude dorpskern van St. Nicolaasga is het echter wel goed mogelijk dat er andersoortige resten uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd aanwezig zijn, bijvoorbeeld (afval)kuilen, sloten en greppels. Langs de zuid- en westzijde van het plangebied worden resten verwacht van een 19e eeuwse vaart. Een eventuele vondstlaag wordt verwacht in de top van het dekzand. Ook als de top van het dekzand verstoord is, kunnen nog wel ingegraven sporen bewaard gebleven zijn. De aanwezigheid hiervan is echter met booronderzoek niet of nauwelijks aan te tonen.
- *archeologisch advies*: volgens de FAMKE is voor de Steentijd-Bronstijd een quickscan nodig (voor plangebieden groter dan 5.000 m²). Bij een intact bodemarchief dient te worden overgaan naar 6 boringen per ha, met een minimum van 6 boringen per plangebied. Voor de periode IJzertijd-Middeleeuwen geldt een karterend onderzoek 3 (historisch en karterend onderzoek voor plangebieden groter dan 5.000 m²). Geadviseerd is om in eerste instantie 6 boringen in het plangebied te zetten. Op basis van de resultaten hiervan dient bepaald te worden of de plannen doorgang kunnen vinden of dat er archeologisch maatregelen (planaanpassing, vervolgonderzoek, etc.) nodig zijn.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

- *positie boringen*: binnen het bebouwde gedeelte van het plangebied konden geen boringen gezet worden, ook niet in het gesloopte omdat de bodem hier nog met betonplaten bedekt was. De boringen zijn verspreid gezet rondom de bebouwing (figuur 1).
- *gebruikt boormateriaal*: gutsboor (2 cm diameter).
- *totaal aantal boringen*: 6
- *minimaal geboorde diepte*: 1,20 m -Mv
- *maximaal geboorde diepte*: 1,85 m -Mv
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.
- *X-/Y-coördinaten boringen gemeten met*: meetlinten

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

- *beschrijving laagopvolging (lithologisch) en interpretatie (lithogenetisch)*: de toplaag bestaat uit een 0,70 tot 1,70 m dikke verstoorde laag (matig fijn, zwak siltig, zwak tot matig humeus, bruingrijs tot donkerbruingrijs zand, meestal met zandbrokken). In boring 6 reikt de verstoring het diepst en is de samenstelling en is de samenstelling van het onderste deel afwijkend (matig fijn, zwak siltig, geelgrijs zand met zandbrokken). Vermoedelijk betreft het hier de vulling van de gedempte vaart.
Onder de verstoring bevindt zich dekzand (matig fijn, zwak siltig, geel tot grijsgeel zand). In de boringen 1, 4 en 5 is het bovenste deel van het dekzand humeus (matig fijn, matig siltig, sterk humeus of met humusvlekken, bruingeel tot lichtbruin zand). In deze boringen is de top van het dekzand nog intact, maar er is geen podzolbodem aanwezig. In hoeverre de bodem onder de bebouwing nog intact is, kon niet worden bepaald.

Archeologie

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats.

4 Samenvatting

4.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de specifieke onderzoeksvragen (zie § 1.3).

1. *Zijn de archeologisch relevante niveaus intact?*

Langs de randen van het bebouwde gebied is het archeologische niveau, de top van het dekzand, nog deels intact, maar er is geen sprake van een podzolbodem. In hoeverre de bodem onder de bebouwing nog intact is, kon niet worden bepaald.

2. *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*

Vanwege de mate van verstoring en de afwezigheid van een podzolbodem wordt de verwachting voor resten uit de Steentijd bijgesteld naar laag.

3. *Zijn er aanwijzingen voor (grottere) archeologische nederzettingen?*

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een archeologische vindplaats opgeleverd.

4. *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*

Zie § 4.2.

4.2 Aanbevelingen

De resultaten van het onderzoek geven geen aanleiding om archeologisch maatregelen (planaanpassing, vervolgonderzoek, etc.) aan te bevelen. Het valt echter niet uit te sluiten dat binnen het plangebied nog archeologische resten aanwezig zijn die met booronderzoek niet zijn op te sporen. Wanneer bij de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, moet hiervan direct melding gemaakt worden bij de bevoegde overheid (gemeente De Friese Meren).

Literatuur

- Eekhoff, W.**, 1859. *Nieuwe atlas van de provincie Friesland*. Leeuwarden.
- Heijink, W.**, 1975. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 15 west/15 oost Staveren (Friese deel)*. Stiboka, Wageningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Schotanus à Sterringa, B.**, 1718. *Uitbeelding der Heerlijkheit Friesland; zoo in 't algemeen als in haare XXX bijzondere Grietenijen*. François Halma, Ljouwert (Facsimile-uitgave 1979).

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

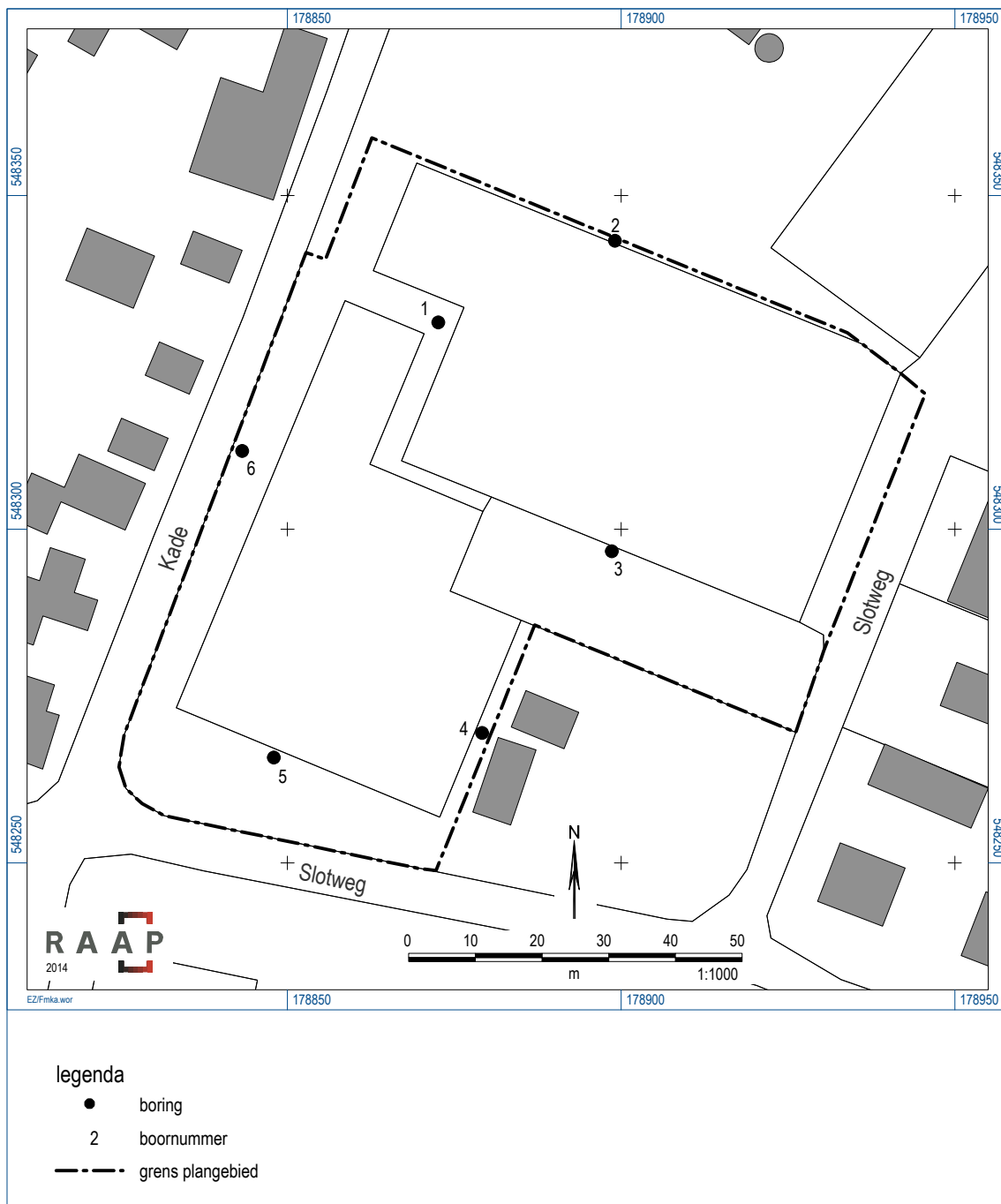
Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Overzicht van de bekende archeologische vindplaatsen in en rond het plangebied.

Tabel 3. Overzicht van eerder archeologisch onderzoek in en rond het plangebied.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel).

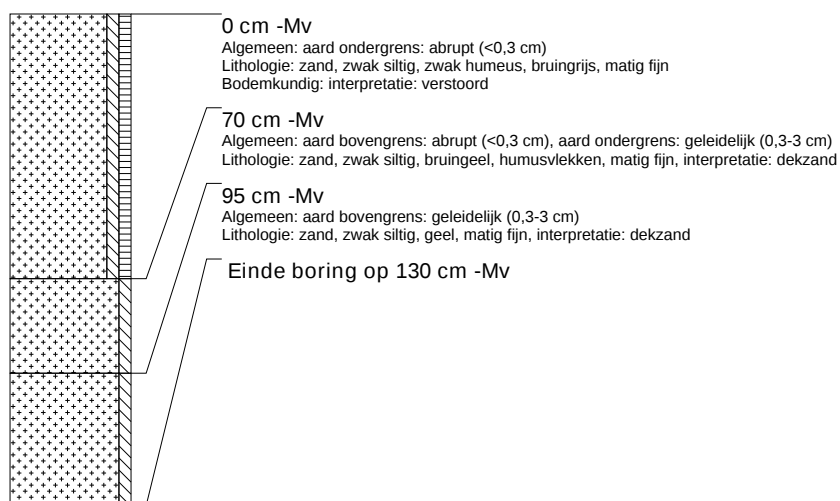

Figuur 1. Boorpuntenkaart

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

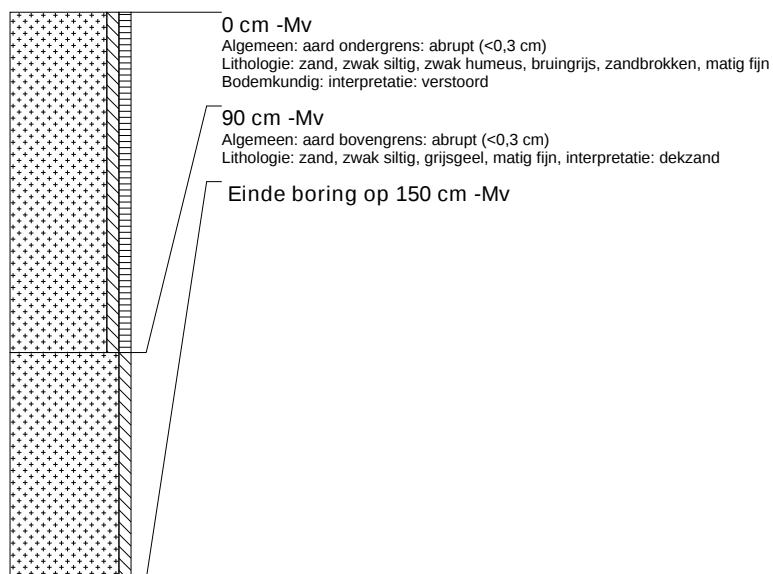
boring: FMKA-1

beschrijver: BH, datum: 28-10-2014, X: 178.873, Y: 548.331, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 15F, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie -
 kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, plaatsnaam: Sint Nicolaasga, opdrachtgever: Johan Postma vastgoed BV, uitvoerder:
 RAAP Noord

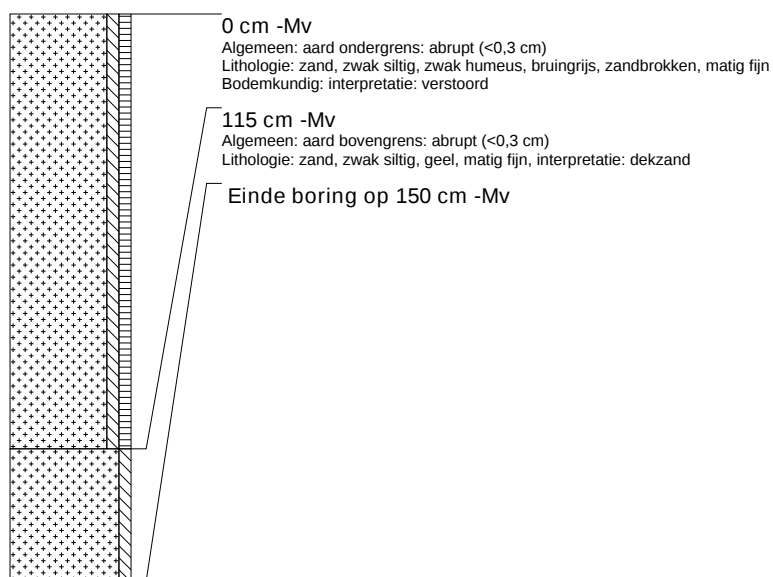
boring: FMKA-2

beschrijver: BH, datum: 28-10-2014, X: 178.899, Y: 548.343, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 15F, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie -
 kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, plaatsnaam: Sint Nicolaasga, opdrachtgever: Johan Postma vastgoed BV, uitvoerder:
 RAAP Noord

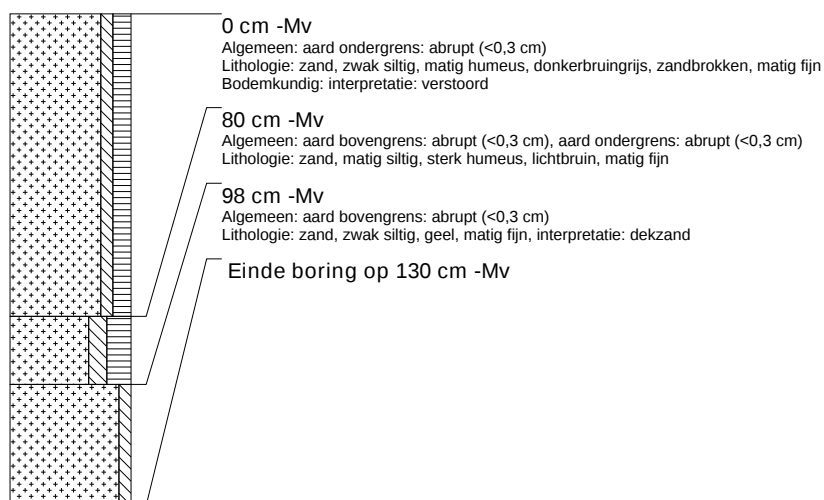
boring: FMKA-3

beschrijver: BH, datum: 28-10-2014, X: 178.899, Y: 548.297, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 15F, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, plaatsnaam: Sint Nicolaasga, opdrachtgever: Johan Postma vastgoed BV, uitvoerder: RAAP Noord

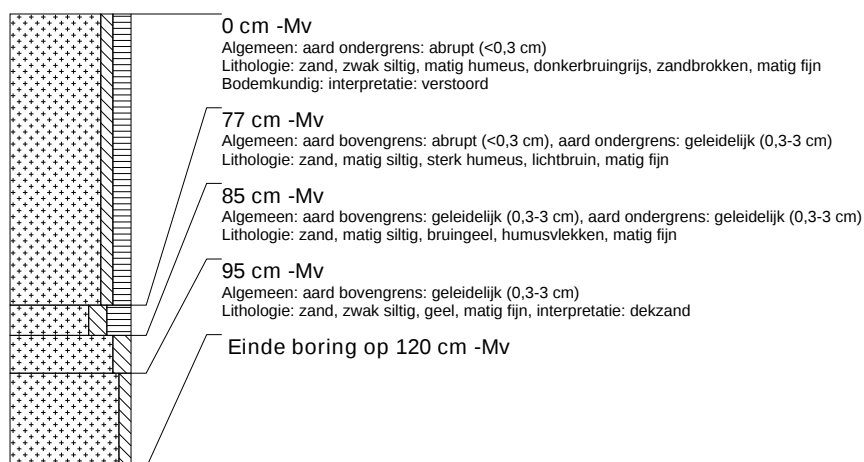
boring: FMKA-4

beschrijver: BH, datum: 28-10-2014, X: 178.879, Y: 548.269, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 15F, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, plaatsnaam: Sint Nicolaasga, opdrachtgever: Johan Postma vastgoed BV, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMKA-5

beschrijver: BH, datum: 28-10-2014, X: 178.848, Y: 548.266, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 15F, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, plaatsnaam: Sint Nicolaasga, opdrachtgever: Johan Postma vastgoed BV, uitvoerder: RAAP Noord

boring: FMKA-6

beschrijver: BH, datum: 28-10-2014, X: 178.843, Y: 548.312, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 15F, boortype: guts-3 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: overige (cultuur), vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Fryslân, plaatsnaam: Sint Nicolaasga, opdrachtgever: Johan Postma vastgoed BV, uitvoerder: RAAP Noord

